

OBJECTIUS I CONTINGUTS DEL CURS

En els precedents cursos de Tècniques s'ha insistit, per una banda, en els temes bàsics d'iniciació a la investigació (problemàtica, model d'anàlisi, disseny de la recerca) així com en els procediments bàsics de recollida d'informació i anàlisi, i, d'altra banda, en alguns mètodes i tècniques avançats d'anàlisi quantitativa.

Aquest curs té com a objectiu principal oferir elements teòrics i pràctics per a una millor comprensió i aplicació de les diferents perspectives i mètodes de la recerca qualitativa tant pel que fa a la producció d'informació com a la seva anàlisi. Es farà, per tant, un seguiment dels diferents procediments de producció de dades qualitatives (investigació documental, observació, entrevista, investigació-acció) i anàlisi. Aquests mètodes i tècniques seran presentats en el marc de les diferents opcions teòrico-metodològiques que els sustenten i els donen sentit.

El curs tindrà un caràcter eminentment pràctic alhora que en els aspectes més teòrics es farà referència a d'altres lectures i assignatures de la llicenciatura.

TEMARI

I. Introducció

1. Tradició i història dels mètodes i tècniques d'investigació qualitativa

Els mètodes i tècniques qualitatius tenen una tradició important en la sociologia i en altres ciències socials. La seva presència ha estat major o menor segons els moments històrics; de fet, la seva rellevància ha seguit les passes de la de les teories o paradigmes sociològics als quals van vinculats.

2. Investigació quantitativa i qualitativa. Especificitat i diferencia

En aquest tema es revisen les arrels de la polèmica sobre la naturalesa científica dels mètodes i tècniques d'investigació en sociologia, així com les diferències i possible convergència dels mètodes i tècniques qualitatives i quantitatives.

3. Perspectives teòrico-metodològiques i tècniques de recerca qualitativa

A fi i efecte de que l'alumnat posi atenció sobre els elements teòrics que cal tenir present al començar un treball de recerca, s'ofereix en aquest tema una síntesi d'algunes perspectives teòrico-metodològiques d'investigació qualitativa. Alhora, les tècniques se situen de manera pertinent dins de les diferents perspectives o enfocaments. Es tracta de revisitar aquestes teories des dels interessos metodològics que ara ens ocupen. Se suposa que l'alumnat ja en té una prèvia formació teòrica.

II. Disseny i fases de la investigació qualitativa

4. El disseny i les fases de la investigació qualitativa

Entre els mètodes i tècniques d'investigació quantitativa i qualitativa hi ha algunes diferències en la concepció i tipus de disseny utilitzats. Aquestes diferències es mostren des dels objectius fins a l'anàlisi i interpretació passant per la concepció del procés, el plantejament de les hipòtesis i la recollida de l'informació. Per això convé insistir-hi amb un cert detall.

5. El control de qualitat en la investigació social

Un dels cavalls de batalla de la investigació social i de la sociologia en particular es el control de qualitat en la recollida de dades, anàlisi i resultats de la investigació. En aquest tema es mostren diferents posicions i propostes entorn de la qüestió, per a centrar-nos, finalment, en la que fan Lincoln i Guba (1985) des del constructivisme i les metodologies qualitatives.

III.1. Mètodes i Tècniques documentals

6. La investigació documental

En aquest tema es fa un repàs dels diferents mètodes i tècniques documentals com a mitjà de recollida d'informació textual i visual. Es fa referència a la seva utilització, avantatges i inconvenients així com a la seva interpretació i evaluació.

III.2. Mètodes i Tècniques d'observació

7. Els mètodes etnogràfics en general i la observació participant

En aquest tema s'introduceix un panorama general de la investigació etnogràfica clarificant la seva terminologia, conceptes i tipus d'observació. De manera més intensa es dóna compte del procés i fases de la observació-participació, procediments de producció de dades, límits, utilitat i avantatges.

III.3. Mètodes i Tècniques vinculats a l'entrevista

8. L'entrevista. L'entrevista en profunditat

Aquest tema es dedica a la presentació de la naturalesa i característiques de l'entrevista qualitativa considerada com un model d'interacció i comunicació en una situació social nova. Es revisen breument els diferents tipus d'entrevistes per centrar-nos en l'entrevista en profunditat.

9. Les històries i relats de vida

A més de situar històricament el mètode biogràfic, clarificar-lo conceptualment i presentar els diferents tipus, també es tracta de veure els aspectes relatius a la selecció dels informants, les fases i etapes de la construcció de les històries de vida, el seu registre, etc.

10. El grup de discussió

Aquest tema tracta d'informar de manera específica sobre la tècnica de l'entrevista de discussió de grup que manté fonaments teòrics i pràctics específics en relació als tipus d'entrevista tractats anteriorment. Es dóna compte d'aspectes teòrics i pràctics sobre l'elecció de les persones participants, la dinàmica del procés i l'anàlisi de la informació.

III.4. Mètodes i Tècniques d'intervenció

11. Les metodologies participatives. La recerca-acció

S'examinen algunes de les perspectives més vinculades a la intervenció de l'investigador/a i participació dels actors socials. En particular es dóna informació i elements d'interpretació per a metodologies lligades a la sociologia de la intervenció, el socioanàlisi i la investigació-acció.

IV. Mètodes i tècniques d'anàlisi qualitativa

12. Mètodes i tècniques d'anàlisi qualitativa. Visió general

Es presenten els procediments generals d'anàlisi en la perspectiva qualitativa: la reducció, disposició i transformació de dades. Text de Camp, Text d'Investigació i Text interpretatiu.

13. Mètodes i tècniques d'anàlisi qualitativa. Procediments específics

Es presenten els objectius, orientacions pràctiques i tècniques corresponents a alguns procediments específics d'anàlisi qualitativa tals com la *inducció analítica*, la *teoria fonamentada* i d'altres.

14. L'anàlisi quantitativa de contingut (o anàlisi clàssica de contingut)

Encara que l'anàlisi quantitativa de contingut no es pot incloure en sentit estricte dins la perspectiva qualitativa és una eina d'anàlisi molt utilitzada en l'anàlisi de contingut de premsa i mitjans de comunicació, i també és força utilitzada en l'anàlisi d'entrevistes però com a complement de la interpretació qualitativa.

15. L'AC des dels enfocaments semiòtic-estructurals: l'Anàlisi del Discurs

L'Anàlisi del Discurs constitueix avui un ampli espectre on confluixen teories de crítica literària, lingüístiques, sociològiques i altres. S'informa de manera molt introductòria de les seves arrels teòriques, de la seva caracterització en relació a altres enfocaments analítics, i d'alguns procediments i recerques d'aquest enfocament.

16. L'anàlisi hermenèutica

El tema té com a objectiu exposar, en primer lloc, alguns del aspectes metodològics i epistemològics de la hermenèutica com a perspectiva comprensiva dels fenòmens socials i dels discursos, i, en segon lloc, els elements pràctics que orientin l'interpretació dels textos i, en particular, la seva interpretació col·lectiva.

Nota

A l'inici de curs es presentarà cada tema amb el seu desenvolupament, una bibliografia bàsica-obligatòria, una bibliografia complementària i una bibliografia de recerques que hagin fet ús del mètode i/o tècnica presentada al tema.

AVALUACIÓ

L'assignatura de mètodes i tècniques d'investigació qualitativa demana una participació individual i col·lectiva de l'alumnat. La dinàmica del curs seguirà aquesta orientació a partir de les activitats que es realitzin a classe: estudi de casos, exemples de projectes d'investigació, intervenció de l'alumnat amb els seus propis projectes i els seus coneixements teòrics i metodològics. L'avaluació tindrà en compte la participació activa a l'aula, el treball d'investigació en petit grup i l'examen final.

BIBLIOGRAFIA BÀSICA

- BARDIN L. (1986) El análisis de contenido. Madrid: Akal
- BLANCHET A.; GHIGLIONE R. et alii (1989) Técnicas de investigación en Ciencias Sociales: datos, observación, entrevista, cuestionario. Madrid: Narcea (ed. or. 1984)
- DE MIGUEL A. (1996) Auto/biografias. Madrid: CIS
- DELGADO J.M., Gutiérrez J., (1994) Métodos y técnicas cualitativas de investigación en Ciencias Sociales. Madrid: Síntesis
- DEL RINCON, D.y otros (1995) Técnicas de investigación en Ciencias Sociales. Madrid: Dykinson
- DENZIN N.K. LINCOLN Y.(1994) Handbook of Qualitative Research. Thousand Oaks CA: Sage
- GARCIA FERRANDO, M.y otros (1989) El análisis de la realidad social. Madrid: Alianza
- IBAÑEZ J.(1986) Más allá de la sociología. El grupo de discusión:técnica y crítica. Madrid: Siglo XXI
- PEREZ SERRANO G. (1994) Investigación cualitativa: retos e interrogantes. Madrid: La Muralla
- PUJADAS MUÑOZ, J.J. (1992) El método biográfico: el uso de las historias de vida en ciencias sociales. Madrid: CIS. Cuadernos metodológicos/5
- RODRÍGUEZ G., GIL J., GARCÍA E., (1996) Metodología de la investigación cualitativa. Archidona: Aljibe
- RUIZ OLABUÉNAGA, J.I.(1996) Metodología de la investigación cualitativa Bilbao: Universidad de Deusto
- SCHWARTZ, H; JACOBS J (1984) Sociología cualitativa. México: Trillas
- TAYLOR S.J. y BOGDAN R. (1992) Introducción a los métodos cualitativos de investigación. Barcelona: Paidós (ed.o. 1984)
- TESCH R. (1990) Qualitative research: research types and software tools. New York: The Falmer Press
- VALLES, Miguel S.(1997) Técnicas cualitativas de investigación social: reflexión metodológica y práctica profesional. Madrid: Síntesis

BIBLIOGRAFIA COMPLEMENTARIA

- AGUIRRE BAZTÁN A. (ed)(1995) Etnografía. Metodología de la investigación sociocultural. Barcelona: Boixareu Universitaria
- ANGUERA M.T. (1989) Metodología de la observación en las ciencias humanas. Madrid: Cátedra
- BALÁN J. et al. (1984) Las historias de vida en Ciencias sociales: teoría y técnica. Buenos Aires: Nueva Visión
- BERTAUX D. (1981) Biographiy and Society. The life histoty approach in social sciences. Beverly Hills, CA: Sage
- BLANCHET A. et al.(1985) L'entretien dans les sciences sociales: l'écoute, la parole et le sens. París:Dunod
- BLANCHET A. ET GOTMAN A. (1992) L'enquête et ses méthodes: l'entretien. París: Nathan
- CICOUREL A.V. (1982) El método y la medida en sociología. Madrid: Editora Nacional
- COOK y REICHARDT (1986) Métodos cualitativos de investigación evaluativa. Madrid: Morata
- COULON A. (1995) Etnometodología y educación. Barcelona: Paidós-MEC
- DE BRUYNE P.et al.(1974) Dinamique de la recherche en Sc.Sociales. París: PUF
- ECO U. (1993) Cómo se hace una tesis: técnicas y procedimientos de estudio, investigación y escritura. Barcelona: Gedisa
- FERRAROTTI F. (1983) Histoire et histoires de vie. París: Méridiens
- FERRAROTTI F. (1990) La historia y lo cotidiano. Barcelona: Península
- GABARRÓN L.R., HÉRNÁNDEZ L. (1994) Investigación participativa. Madrid: CIS
- GIL FLORES J. (1994) Análisis de datos cualitativos. Aplicaciones a la investigación educativa. Barcelona: PPU
- GRUPO DE ENTREVERNES (1982) Análisis semiótico de los textos. Madrid: Ediciones Cristiandad
- HAMMERSLEY M. y ATKINSON P. (1994) Etnografía. Métodos de investigación. Barcelona: Paidós

- SILVERMAN D. (1993) Interpreting Qualitative Data. London: Sage
- SILVERMAN D. (1985) Qualitative methodology and sociology. Aldershot, Hant:Gower
- STRAUSS A. (1987) Qualitativ Analysis for Social Scientists. Cambridge: Cambridge University Press
- STRAUSS A., CORBIN J. (1990) Basic of qualitative research: Grounded Theory procedures and techniques. London: Sage
- STUBBS M. (1983) Análisis del discurso. Madrid: Alianza
- THOMPSON P (1988) La voz del pasado. La historia oral. Valencia: Edicions Alfons el Magnànim
- VILCHES L. (1992) La lectura de la imagen. Prensa, cine, televisión. Barcelona: Paidós Comunicación
- WEITZMAN E. A. y MILES M.B. (1995) Computer programs for qualitative data analysis. London: Sage
- WHITE W. (ed) (1991) Participatory action research. Newbury Park, CA, Sage

BIBLIOGRAFIA DE RECERQUES QUALITATIVES

A l'inici de curs s'entregarà una relació extensa de recerques qualitatives

- HARVATOPOULUS et al. (1992) *El arte de la encuesta*. Bilbao: Deusto
- KAUFMANN J-C. (1996) *L'entretien compréhensif*. París: Nathan
- KRIPPENDORFF K. (1990) *Metodología del Análisis de Contenido: teoría y práctica*. Barcelona: Paidós
- KRUEGER K. (1991) *El Grupo de discusión. Guía práctica para la investigación aplicada*. Madrid: Pirámide
- LATIESA M. (ed) (1991) *El pluralismo metodológico en la investigación social*. Granada: Universidad de Granada
- LECOMPTE M.D. et al. (1992) *The handbook of qualitative research in education*. San Diego: Academic Press
- LISON TOLOSANA C. (1989) *Invitación a la antropología cultural de España*. Madrid: Akal
- LOURAU R. (1970) *L'analyse institutionnelle*. París: Minuit
- LYDER D. (1993) *New Strategies in Social Research*. Cambridge: Polity Press
- MAESTRE ALFONSO J. (1990) *La investigación en antropología social*. Barcelona: Ariel Sociología
- MARINAS J.M., SANTAMARINA C. (eds) (1993) *La historia oral: métodos y experiencias*. Madrid: Debate
- MORGAN D.L. (ed) (1993) *Successfull focus groups. Advancing the state of the art*. Newbury Park: Sage
- MUCCHIELLI A. (1994) *Les méthodes qualitatives*. París: PUF-Que sais-je?
- PIZARRO N (1979) *Metodología sociológica y teoría lingüística*. Madrid: Alberto Corazón
- PLUMMER K. (1989) *Los documentos personales. Introducción a los problemas y la bibliografía del método humanista*. Madrid: Siglo XXI
- QUIVY, VAN CAMPENHOUDT (1992) *Manual de investigación en ciencias sociales*. México: Limusa-Noriega
- REMY J., RUQUOY D. (1990) *Méthodes d'Analyse de Contenu et Sociologie*. Bruxelles: Facultés Universitaires Saint-Louis
- SELLTIZ C. et al. (1980) *Métodos de investigación en las relaciones sociales*. Madrid: Rialp